

El Verdugo

¿Per què?

Quan en Jaume Vidal em va convidar a fer d'introduïdor de la pel·lícula que avui ens reuneix aquí, amb la figura d'Andreu Ferret com a element disuasiu definitiu, se'm va plantejar, de sobte, un interrogant. Perquè Andreu Ferret havia posat *El verdugo* entre les cinc pel·lícules que més l'havien impressionat, aquelles cinc millors pel·lícules que llances quan, de sobte, et plantifiquen davant el dilema. ¿Per què *El verdugo*?

L'experiència que em donen molts d'anys de seguiment, com a lector, d'Andreu Ferret, juntament amb els anys -malauradament, menys- que compartirem com a col·legues, companys i amics, em permeten establir un primer tret definitori: Ferret era un amant del i un entès en el cinema. D'aquells pocs que sempre et trobes a les primeres files de seients de la sala fosca, tot sol, que és l'única manera seriosa de veure cine.

Cal tenir en compte els cinc títols que integren el llistat que Ferret va triar. Tenen algunes coses en comú, a més de la fotografia en blanc i negre, que no és poc.

Parlam de cinc films clàssics: el més actual, el més proper és, precisament *El Verdugo*, de 1963. Si alguna cosa defineix un veritable amador del cinema és la seva fidelitat pels clàssics; i entenem per classicisme el període que va des de la dècada dels trenta fins a la meitat dels seixanta, amb tantes excepcions com vulgueu, abans i després.

¿I per què *El Verdugo* com a única elecció espanyola, entre tres pel·lícules nord-americanes i un Fellini? ¿Per què Berlanga, a la vora de Chaplin, Kubrick i Mankiewicz? Algú troba alguna coincidència entre el discurs antimilitarista de *Paths of Glory*, o el discurs anti "star system" del *All about Eve* o el discurs clarament anticapitalista de *Modern Times* amb el discurs anti pena de mort però, sobretot, antiautoritarisme d'*El Verdugo*?

No em costa gaire imaginar-me un Andreu Ferret amb vint-i-pocs anys davant l'estrena d'*El Verdugo*. No em resulta complicat d'entendre els sentiments de qui, per damunt de tot, sempre es va caracteritzar pel seu liberalisme, pel seu enfrontament radical contra tot allò que fes olor a autoritarisme, a nepotisme, a corrupció, enfront de la tesi de Luí García Berlanga.

Fill d'una família republicana i després d'haver hagut de servir a la falangista División Azul per tal de salvar son pare, captiu de l'exèrcit rebel, quan Berlanga va afrontar el projecte d'*El Verdugo* ja havia signat títols com *Bienvenido, Mr. Marshall, Calabuch, Los jueves, milagro* i, sobretot, *Plácido*, que a hores d'ara se'ns presenten com incomprensibles retrats de la mediocritat que regnava als diferents microcosmos socials del franquisme, atesa la perspiciàcia de la censura d'aquells anys.

El Verdugo, més enllà d'una pel·lícula contra la pena de mort, que ho és -i no oblidem que aquell mateix any, mentre Berlanga rebia el Premi de la Crítica a Venècia, la dictadura executava Julián Grimau i els

anarquistes Francisco Granados i Joaquín Delgado-, esdevé la descripció descarada de l'enfrontament quotidià d'una societat que vol il·lustrar-se -tot i que sigui emigrant a Alemanya, per a canviar la feina de fossar per la de mecànic amb un casticisme tradicionalista, finalment triomfant en la persona de don Amadeo, un imprescindible José Isbert.

He dit, al començar, que Ferret era un amant del cinema. Per tant, cal no deixar de banda els aspectes cinematogràfics d'*El Verdugo*, més enllà del simbolisme sociopolític. A Berlanga dirigint, cal afegir-hi Rafael Azcona al guió. Però, sobretot, els actors: una colla de tres protagonistes, arrecerats per un esplet impressionant de secundaris, els malanomenats secundaris; José Luis López Vázquez, María Luisa Ponte, Julia Caba Alba, Lola Gaos, Chus Lampreave, María Isbert, Xan das Bolas, Erasmo Pascual, Antonio Ferrandis, José Orjas, Alfredo Landa, José María Prada o Agustín González. I entre els soberbis Nino Manfredi i Emma Penella, l'inqualificable José Enrique Benito, Ernestino Ysbert Alvarruiz, actor madrileny més conegut com a Pepe Isbert, tradicionalment reduït a l'apartat d'actors secundaris, però sense el qual no s'entendrien, a més d'*El Verdugo*, històries com *Bienvenido, Mr. Marshall, a Calabuch, Los ladrones somos gente honrada, Los jueves, milagro, El cochecito, o La gran familia*, moltes d'elles per cert, firmades per Berlanga. Per alguna cosa deu esser.

Per acabar, no vull deixar de banda el fet que el desenllaç d'*El Verdugo* té Mallorca com a escenari. ¿Per què? Tenc per mi que té molt a veure amb la ironia que acostuma a presidir els guions d'Azcona. Les llunes de mel a Mallorca, l'illa de la calma... en qualsevol cas, ens permet l'anècdota del botxí i senyora a les coves del Drac, sol·licitats per una parella de guàrdies civils el cinquanta per cent de la qual és, ni més ni menys, Xesc Forteza. Sens dubte, el més breu i el més transcendent dels seus personatges. □

